

**REFORMS IN THE FIELD OF DEVELOPMENT OF HIGHER MEDICAL
EDUCATION IN THE KHOREZM REGION AND MEASURES AIMED AT ITS
DEVELOPMENT
(1992-2017)**

Feruza Atajanova

*Associate Professor, Doctor of Philosophy in Historical Sciences (PhD)
Urgench Branch of the Tashkent Medical Academy
Urgench, Uzbekistan*

ABOUT ARTICLE

Key words: medical institute, university, student, associate professor, candidate of sciences, teacher, education system, education. Bachelor's degree, quality of education, treatment, pediatrics

Received: 03.02.25

Accepted: 05.02.25

Published: 07.02.25

Abstract: The article provides information on reforms in the development of higher education in the Khorezm region over the years of independence, including the creation of the Urgench branch of the Tashkent Medical Academy and the opportunities created for future doctors, as well as the scientific potential of the branch and ongoing work in the field of spirituality.

**XORAZM VILOYATIDA TIBBIY OLIY TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH SOHASIDAGI
ISLOHOTLAR VA UNI RIVOJLANTIRISHGA QARATILGAN TADBIRLAR
(1992-2017 YILLAR)**

Feruza Atajanova

*Dotsent, tarix bo'yicha fanlari doktori (PhD)
Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali
Urganch, O'zbekiston*

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Tibbiyot instituti, universitet, talaba, dotsent, fan nomzodi, pedagog, ta'lim tizimi, ta'lim-tarbiya. bakalavuriyat, ta'lim sifati, davolash, pediatriya.

Annotatsiya: Maqolada mustaqillik yillarida Xorazm viloyatida oliy ta'limni rivojlantirish sohasidagi islohotlar, jumladan Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filialining tashkil topishi va unda bo'lajak shifokorlarga yaratilgan imkoniyatlar hamda filialning ilmiy salohiyati va ma'naviy sohalarida olib borilgan ishlar to'g'risida ma'lumotlar berilgan.

РЕФОРМЫ В СФЕРЕ РАЗВИТИЯ ВЫСШЕГО МЕДИЦИНСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ И МЕРЫ, НАПРАВЛЕННЫЕ НА ЕГО РАЗВИТИЕ (1992-2017 ГГ.)

Феруза Атаджанова

*Доцент, доктор философии по историческим наукам (PhD)
Ургенчского филиала Ташкентской медицинской академии
Ургенч, Узбекистан*

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: медицинский институт, вуз, студент, доцент, кандидат наук, педагог, система образования, образование. бакалавриат, качество образования, лечение, педиатрия.

Аннотация: В статье представлена информация о реформах в сфере развития высшего образования в Хорезмской области за годы независимости, в том числе о создании Ургенчского филиала Ташкентской медицинской академии и созданных возможностях для будущих врачей, а также о научном потенциале филиала и проводимой работе в сфере духовности.

KIRISH. Jahon hamjamiyatida global axborotlashuv zamonaviy jamiyatga xos xususiyat bo‘lib, ta‘lim tizimining rivojiga ham o‘z ta‘sirini ko‘rsatmoqda. Shu jihatdan olganda, dunyoda barcha davlatlarda ta‘lim tizimiga juda katta e‘tibor qaratilmoqda. Tarixdan ma‘lumki, hozirgi dunyoning eng taraqqiy qilgan davlatlari aynan ilm-fan va ta‘lim tizimiga juda katta e‘tibor qaratganlari hisobiga bugungi darajaga erishganlar. Shunga ko‘ra, ta‘lim sifatini oshirish, xalqaro raqobatbardoshlikni ta‘minlash, milliylikni saqlagan holda rivojlangan davlatlar ta‘lim tizimini, atroflicha tahlil qilish orqali xalqaro ta‘lim tizimiga bosqichma-bosqich kirib borish, ta‘limda xalqaro hamkorlikni rivojlantirish negizida xalqaro ta‘lim standartlarni ishlab chiqish dolzarb vazifa hisoblanadi.

2. Metodlar va o‘rganilganlik darajasi.

Maqola umum qabul qilingan tarixiy metodlar: tarixiylik, manbaviy qiyosiy-mantiqiy tahlil, ketama-ketlik, xolislik, tizimlashtirish hamda fanlararo yondashuvlar asosida yoritilgan.

3. Tadqiqot natijalari.

Istiqlol sharofati bilan, 1992 yil 28-fevralda O‘zbekiston Respublikasi birinchi Prezidenti I.A. Karimov “Yangi oliy o‘quv yurtlarini tashkil etish to‘g‘risida”gi PF–356-sonli Farmonga imzo chekdi. Ochilishi rejalashtirilgan 16 ta universitet va bir nechta boshqa oliy o‘quv yurtlari qatorida I–Toshkent Davlat tibbiyot instituti Urganch bo‘limi ham bor edi. Ushbu ishni bajarishni ta‘minlash maqsadida Respublika Vazirlar Mahkamasining 1992 yil 11 martdagi 125-sonli qarori qabul qilindi [1].

Xorazmda tibbiyot instituti bo‘limini ochishdan ko‘zlangan maqsadlar qatorida: yuqori malakali shifokor kadrlarga bo‘lgan talabni qondirish; Orolbo‘yi mintaqasidagi murakkablashib

borayotgan ekologiya sharoitida insonlar salomatligini saqlash va muhofaza qilishni ta'minlash; ekologik noxush sharoitning odam tanasiga salbiy ta'sirini mukammal o'rganish asosida ta'sirli davolash va profilaktika chora-tadbirlari uchun ilmiy mezonlarni ishlab chiqish kabi dolzarb vazifalar turardi.

O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirining 1992 yil 20 martdagi 171-sonli buyrug'iga asosan Urganch bo'limini Xorazm viloyati o'rta malakali tibbiyot xodimlari malakasini oshirish bilim yurti bazasida tashkil etish rejalashtirildi. Vazirlik yangi oliy o'quv yurti faoliyatini tashkil qilishga amaliy yordam berish maqsadida maxsus komissiya tuzdi.

Tibbiyot instituti bo'limini joylashtirish uchun viloyat agrosanoat va kasb-hunar o'quv yurtlari boshqarmasi imoratlari, 3-son hunar-texnika bilim yurti binolari bo'limga ma'muriy va o'quv binolari sifatida berildi. Urganch shahridagi viloyat 1-son kasalxonasi, poliklinika va dispanserlarda tibbiyot instituti bo'limi kafedralarini joylashtirish to'g'risida buyruq chiqarildi.

Dastlabki 1992 yilgi qabul natijasida hujjat topshirgan 549 abituriyentdan 100 nafari tanlab olindi. Shu bilan bir qatorda Samarqand va Buxoro shaharlaridagi tibbiyot oliy o'quv yurtlaridan 2-bosqichga taklif etilgan talabalar soni 164 nafarga yetdi.

1993 yildan boshlab qabul imtihonlari test usulida amalga oshirildi. 1993-1994 o'quv yilida filial tarkibida "Pediatriya" fakulteti tashkil etildi va uning 2-3-bosqichlari Toshkent va Samarqand shaharlaridagi tibbiyot institutlarida tahsil olayotgan yoshlar hisobidan to'ldirildi [2].

1994-1995 o'quv yilida bo'limda o'qish istagini bildirib ariza bergan 870 abituriyentdan 110 nafari qabul qilindi hamda talabalarning umumiy soni — 453 nafarga yetdi. Maxsus fanlar o'qitila boshlanganligi uchun yuqori bosqich talabalari viloyat 1-son kasalxonasi, viloyat va shahar bolalar kasalxonasi, yuqumli kasalliklar, asab va ruhiy kasalliklar shifoxonalari, teritanosil, kardiologiya, oftalmologiya, endokrinologiya dispanserlarida tashkil etilgan kafedralarda tahsil oldilar.

Bo'limda oliy malakali mutaxassislarni tayyorlash borasidagi izchil harakatlar davom ettirildi. Keyingi yillarda aksariyat kadrlarni tayyorlash shartnoma asosidagi to'lovlar orqali amalga oshirilishiga qaramasdan, talabalar safi kengayib bordi. Agar 1992 yilda bo'limda o'qiyotgan talabalar 264 nafarni tashkil etgan bo'lsa, 1993 yilda ular — 380, 1994 yilda — 453, 1995 yilda ular soni — 548 nafarga yetdi [3].

O'zbekiston Respublikasi birinchi Prezidentining 1995 yil 31 maydagi Farmoni va Respublika Vazirlar Mahkamasining 1995 yil 3 iyundagi qaroriga asosan bo'lim Urganch Davlat universiteti tarkibiga "Tibbiyot markazi" maqomida qo'shildi [4].

UrDU "Tibbiyot markazi"da 1996 yilda — 600, 1997 yilda — 660, 1998 yilda — 720, 1999 yilda — 763, 2000 yilda — 919, 2001 yilda — 951 talabalar tahsil oldi. 1997 yil iyunida

bo‘limni ilk bor tugatgan 146 talabaga (jumladan “Davolash” fakultetidan 96 va “Pediatriya” fakultetidan 50 nafar) shifokorlik diplomi topshirildi.

Respublika hukumatining 1998 yil 3 iyundagi 239-sonli qaroriga asosan Urganch Davlat universitetining “Tibbiyot markazi” qaytadan mustaqil oliy o‘quv yurti sifatida tiklandi va unga I-Toshkent Davlat tibbiyot instituti filiali maqomi berildi. Natijada poytaxt o‘quv yurtlari bilan uzilib qolayotgan aloqalarni tiklash uchun yangi imkoniyatlar paydo bo‘ldi.

1998 yil 10 noyabrda PF-2107-sonli Farmoni bilan “O‘zbekiston Respublikasida sog‘liqni saqlash tizimini isloh qilishning Davlat dasturi” tasdiqlandi [4]. Uni amalga oshirishga kirishilgan bir vaqtda filiali direktori etib, tibbiyot fanlari doktori B.A. Do‘shanov tayinlandi.

2002 yil 1 oktyabrda bo‘limda 1004 nafar talaba o‘qiyotgan bo‘lib, ularning 555 nafari “Davolash” va 449 nafari “Pediatriya” fakultetlarida tahsil oldilar. 2002 yilga kelib bo‘limni muvaffaqiyatli tugatgan yosh shifokorlar soni 608 nafarga yetdi. Bo‘limni tugatgan yosh shifokorlarning aksariyati Xorazm viloyati va qo‘shni Qoraqalpog‘iston Respublikasidagi davolash va profilaktika muassasalarida ish boshladilar. Shu bilan bir qatorda ularning 100 nafardan ortig‘i klinik ordinaturada o‘qishni davom ettirdi, 30 nafari esa Respublikaning markaziy tibbiyot institutlari magistratiga qabul qilindi.

Bo‘lim rahbariyatining sa’y–harakatlari bilan 10 yilda bo‘lim o‘qituvchilarining 90 foizi Respublika malaka oshirish kurslarida o‘z bilim va kasb mahoratlarini oshirishga erishdilar. Keyingi yillarda bo‘limning professor-o‘qituvchilari respublikadan tashqarida, xususan AQSH, Rossiya va Ukrainada malaka oshirish imkoniyatiga ega bo‘ldilar.

Prezidentning 2003 yil 26 fevraldagi “Sog‘liqni saqlash tizimini yanada isloh qilishning chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-3214-sonli Farmoni amalga oshirilayotgan ulkan ishlarning jadallashtirilishiga qo‘shimcha imkoniyatlar yaratdi. Yangi pog‘onaga ko‘tarilishi ko‘zlangan tibbiyot va sog‘liqni saqlash tizimini shakllantirishda malakali shifokorlarning ham beqiyos katta xizmatlari bor. Ularni tayyorlash uchun esa, mamlakatimizdan tashqari, dunyo tajribasini ham chuqur o‘rgangan va tahlil qilgan holda, ta‘lim sohasini jadal rivojlantirishga e‘tibor qaratildi. Davr talabiga aylangan mazkur holat yangi oliy o‘quv yurtlarini ochish va kadrlar tayyorlash milliy dasturining yanada yuqori - sifat bosqichini ta‘minlashni talab qildi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2005 yil 19 iyuldagi “Toshkent tibbiyot akademiyasini tashkil qilish to‘g‘risida”gi PF-3629-sonli Farmoni asosida yangi o‘quv yurti tashkil etildi. Unga baza sifatida Respublika Vazirlar Mahkamasining 2005 yil 29 iyuldagi 178-sonli qarori bilan bekor qilingan 1-2-Toshkent Davlat tibbiyot institutlari binolari va asbob-uskunalari berildi. Akademiya rektori lavozimiga taniqli jarroh, O‘zbekiston Respublikasida xizmat ko‘rsatgan fan arbobi, “Do‘stlik” ordeni sohibi, O‘zbekiston Respublikasi Fanlar

Akademiyasi va Rossiya Tibbiyot Fanlar akademiyasi akademigi, 10 yil davomida Respublika sog‘liqni saqlash vaziri lavozimida ishlagan tibbiyot fanlari doktori, professor Sh.I. Karimov tayinlandi [5].

Toshkent tibbiyot akademiyasi talabalari soni 4662 nafar bo‘lib, ularga 803 professor-o‘qituvchilar, shu jumladan — 2 nafar akademiklar, 176 — fan doktorlari, 97 — professorlar, 176 — fan doktorlari, 396 — fan nomzodlari, 183 — dots.ntlar, 357 — assistent saboq berardilan. Kadrlar ilmiy salohiyati — 70, 2%ni tashkil qilardi. Yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash 58 ta kafedrada amalga oshirilib, OSKE markazida 2 ta o‘quv laboratoriyasi, jamoat salomatligi maktabi, axborot-zaxiralari markazi, stomatologiya majmualari, 2 ta qishloq vrachlik punktlari modullarida amaliy o‘quv mashg‘ulotlarini o‘tkazish tashkil qilingan [6].

Yangi tarkibiy o‘zgarishlar natijasida Toshkent tibbiyot akademiyasi filiali sifatida o‘z faoliyatini davom qildirgan jamoa o‘z oldiga qo‘yilgan vazifalarni bajarishni davom ettirdi. Uning asosiysi esa — zamon talablariga javob beradigan va aholiga sifatli tibbiy yordam ko‘rsata oladigan yuksak insoniy fazilatlarga ega bo‘lgan malakali umumiy amaliyot shifokorlari va oliy malakali hamshiralarni tayyorlashdan iboratdir.

Filialda yuqori malakali shifokorlarni tayyorlash va sog‘liqni saqlash muassasalariga joylashtirish, klinik ordinatorni o‘qitish ishlari davom ettirildi. “Marketing” bo‘limi xodimlari sa’y–harakatlari bilan 2009-2010 o‘quv yilida filialni bitirgan 171 nafar (83 nafari davlat granti asosida, 88 nafari to‘lov kontrakt asosida) talaba 100 % ish bilan ta‘minlandi[7].

Filial talabalari va professor – o‘qituvchilarining bilimi va malakasini oshirishda 1992 yildan tashkil qilingan “Tillar” kafedrasini ham muhim rol o‘ynadi. Ular talabalarning horij adabiyotlaridan foydalanish, o‘qituvchilarning nomzodlik imtihonlariga tayyor darajasiga erishish uchun tinmay harakat qildilar.

2012-2013 o‘quv yilida fakultetni bitirib, imtiyozli diplom olgan talabalardan 9 (62 %) nafari respublikaning turli tibbiyot oliygohlarining magistraturasiga va 5 (38 %) nafari klinik ordinaturasiga kirdilar. 2013-2014 o‘quv yilida fakultetda 483 talaba tahsil oldi. Ularning 59 (12, 2 %) nafari dekanat tarkibiga kiritilgan tibbiy pedagogika kasbiy yo‘nalishi vakillari tashkil qiladi [8].

2014-2015 o‘quv yilida “Davolash” fakultetida 385 nafar, “Pediatriya” fakultetida 378 nafar, “Oliy hamshiralik ishi” yo‘nalishida 101 nafar, “Tibbiy pedagogika” yo‘nalishida 77 nafar talaba tahsil oldi. Ularga 185 nafar professor-o‘qituvchi (asosiy stavkada – 143 va o‘rindosh – 42), jumladan 17 nafar fan doktorlari (14, 2 %) va 52 nafar fan nomzodlari (36, 1%), 36 nafar dots.nt, 13 nafar katta o‘qituvchi, 108 assistentlar saboq berdilar. Professor-o‘qituvchilarning 52, 9 foizi davolash va 47, 1 foizi pediatriya fakulteti kafedralarida ishladi.

Ishchi-xizmatchilar soni — 170 nafarni tashkil qildi. Jamoa a'zolarining o'rtacha yoshi — 43, 5 ga teng edi [9].

O'zbekiston Respublikasi sog'liqni saqlash vazirligining 2010 yil 2 iyuldagi 202-sonli buyrug'iga binoan o'quv-uslubiy yordam berish maqsadida filialga Urganch va Xiva tibbiyot kollejlari hamda Hazorasp akademik litseyi berkitildi. Shu bilan bir qatorda filial jamoasi viloyatdagi 19 ta QVPga amaliy yordam ko'rsata boshladi.

Filialning o'z klinik bazasi bo'lmaganligi sababli viloyat sog'liqni saqlash boshqarmasi (SSB) yordamida 13 ta klinik kafedralar Urganch shahridagi poliklinika va shifoxonalarda joylashtirilgan. "Davolash ishi", "Pediatriya ishi" ta'lim yo'nalishlarining 6–7 kurs talabalariga o'tkazilayotgan amaliy mashg'ulotlarning 85 foizi Urganch shahridagi poliklinika va dispanserlar, Urganch tumanidagi "Chotko'pir", "G'oybu", "Paxtakor", "G'alaba", Yangibozor tumanidagi "Uyg'ur", Yangiariq tumanidagi "Ostona" qishloqlarida joylashgan qishloq vrachlik punktlarida olib borilmoqda [9].

4. Xulosa

Yuqoridagilardan kelib chiqib, Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch Filialida ham mavjud muammolarni bartaraf etish, filialning moddiy-texnik bazasini yanada mustahkamlash va shu asosda ta'lim-tarbiyaning sifatini oshirish, ilmiy darajali o'qituvchilar miqdorini yanada oshirish borasida qator ishlar qilindi. Inson kapitaliga e'tibor kuchayib, universitetda ta'lim sifatini oshirish bo'yicha qator ishlar amalga oshirilmoqda.

Respublikadagi oliy ta'lim sohasidagi islohotlar aynan filialning yangi siyosiy-iqtisodiy o'zgarishlarga moslashishini nazarda tutmoqda. Shu bilan birga TTA Urganch filialida ilg'or xorijiy tajribalarni tahlil qilish orqali oliy ta'lim sifatini oshirish, o'quv dasturlarini takomillashtirish va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish, professor-o'qituvchilar uchun yaratilgan sharoitlar, qo'llanilayotgan ta'lim-tarbiya usullarining ta'sirchanligiga xolisona baho berish, ta'lim sifati ustidan ta'sirchan jamoatchilik nazoratini o'rnatish, ommaviy axborot vositalari va boshqa fuqarolik jamiyati institutlari bilan yaqindan hamkorlik qilish kabi vazifalarni hal qilish bo'yicha katta ishlar qilinmoqda.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yangi oliy o'quv yurtlarini tashkil etish to'g'risida"gi PF-356-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining Axborotnomasi, 1992, 4-son, 206-modda. Elektron resurs.

2. O'zbekiston Respublikasi ilmiy-texnika va tibbiyot hujjatlari Milliy arxivi (O'zR. ITTH MA), 395 jamg'arma, 1-ro'yxat, 25-ish, 3-varaq.

3. O'zR. ITTH MA), 395 jamg'arma, 1-ro'yxat, 25-ish, 4-varaq.

4. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2004, 9-son, 104-modda; 2006, 27-son, 246-modda; 2009, 25-son, 282-modda; 2017, 11-son, 152-modda.
5. O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to‘plami, 2005, 28-29-son, 205-modda // [https:// https://lex.uz/docs/659606](https://lex.uz/docs/659606)
6. Mahmudov M. Xorazmda shifokorlar tayyorlash markazi. - B. 7.
7. O‘zbekiston Respublikasi ilmiy-texnika va tibbiyot hujjatlari Milliy arxivi (O‘zR. ITTH MA), 395 jamg‘arma. Statistika ma’lumotlari , 06.07.2011 yildan boshlab.
8. O‘zR. ITTH MA), 395 jamg‘arma. Statistika ma’lumotlari , 06.07.2011 yildan boshlab.
9. Xorazm viloyati davlat arxivining Tashkilotlar hujjatlarini tartibga keltirish bo‘limining 2017 yil 16 avgustdagi ma’lumotnomasi.